

Rapport 2008:101

Arkeologisk förundersökning

Boplatslämningar vid Egebybacke

RAÄ 260
Egebybacke
Mjölby stad och kommun
Östergötlands län

Rickard Lindberg

Boplatslämningar vid Egebybacke

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Syfte och frågeställningar	6
Metod och dokumentation	6
Resultat och tolkning	6
Referenser	7
Tekniska uppgifter	9
Bilaga 1. Schaktbeskrivningar	10
Bilaga 2. Anläggningsbeskrivningar	11
Bilaga 3. Kalibrerade ¹⁴ C-kurvor	14

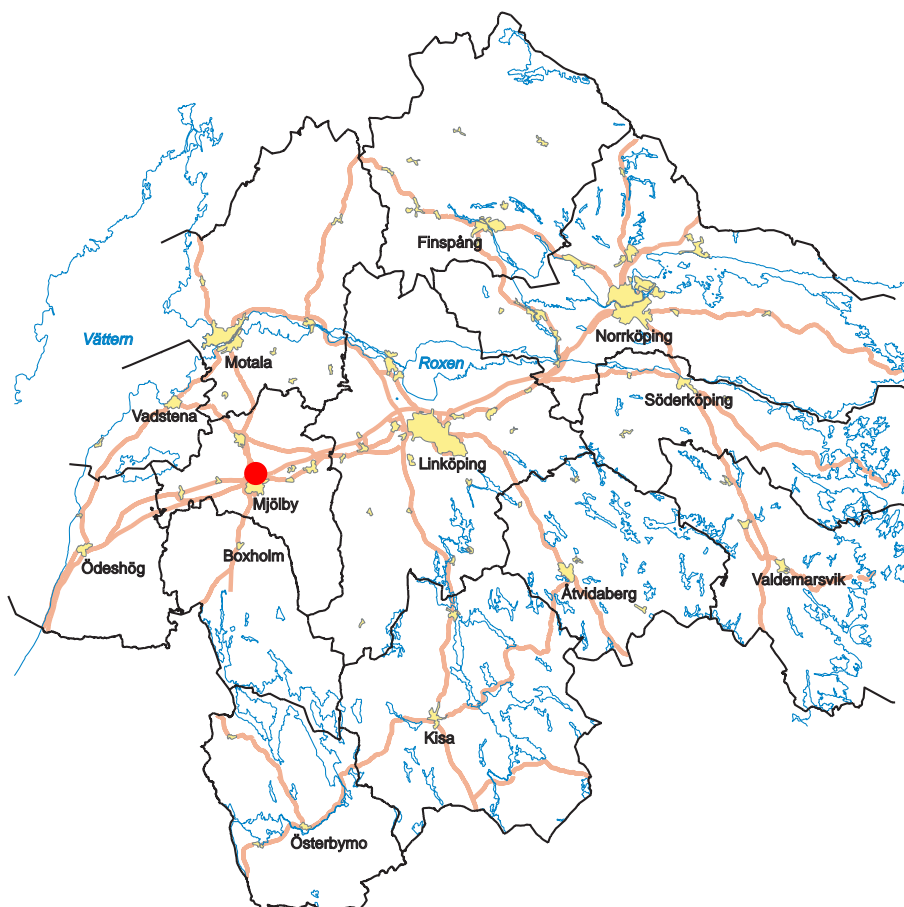
Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

Sammanfattning

I maj 2006 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk förundersökning vid Egebybacke, Mjölby stad och kommun. Inom undersökningsytan var sedan tidigare en boplatsslämning känd (RAÄ 260) och ytterligare en boplat (RAÄ 250) är belägen knappt 100 m söder om exploateringsområdet. Strax öster om undersökningsytan finns en gravgrupp bestående av tre resta stenar (RAÄ 34). Vid förundersökningen framkom ytterligare boplatsslämningar i form av stolphål, härdar och gropar inom ett ca 100 x 60 m stort område (NV-SÖ). Totalt framkom 23 stolphål och gropar och en härd. Vid förundersökningen undersöktes nio stolphål samt en härd. Inga gravar påträffades inom området.

Rickard Lindberg
antikvarie

1460000

1460500

1461000

1461500

6468500

6468000

6467500

6467000

6466500

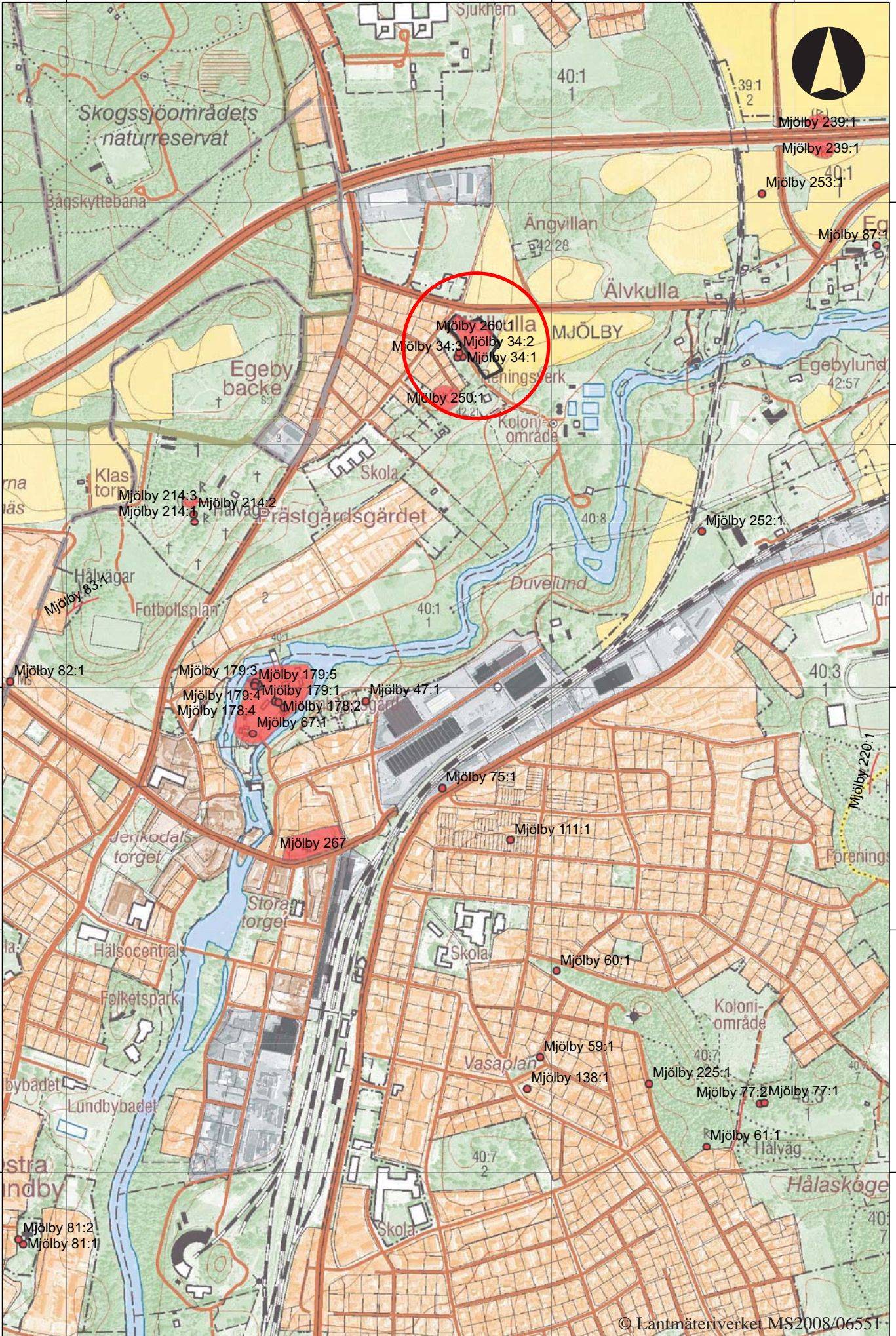
6468500

6468000

6467500

6467000

6466500

1460000

1460500

1461000

1461500

Inledning

Den arkeologiska förundersökningen föranleddes av önskemål att etablera fyra tomter mellan Vetagatan, Egebygatan och Backgatan inom området Egebybacke i Mjölby stad och kommun. Området som planerades att tas i anspråk för tomterna var ca 8 000 m² stort och utgjordes av åkermark som vid undersökningstillfället låg i träda. Norra och nordvästra delen av det aktuella området samt utmed Backgatan var stört av fjärrvärmeschakt. Mot Vetagatan i norr var området urschaktat och en telekabel löpte i norra delen av området.

Förundersökningen utfördes efter beslut av Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Uppdragsgivare var Mjölby kommun som även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för upprättandet av undersökningsplan och kostnadsberäkning var antikvarie Erika Räf. Ansvarig för fältarbete och utformningen av rapporten var under-tecknad.

Områdesbeskrivning

Den planerade tomtmarken var belägen i den nordöstra utkanten av Mjölby stad, inom ett rikt fornlämningsområde. I ett yttrande från länsstyrelsens kulturmiljöenhet till Mjölby kommun angående den aktuella tomtmarken konstateras att exploateringsytan ligger i anslutning till två registrerade fornlämningar, en boplatslämning (RAÄ 250) och en gravgrupp

(RAÄ 34) (Toll 2005). Gravgruppen består av tre resta stenar, en gravform som brukar dateras till järnåldern. Vidare har ett stolphål, daterat till mesolitikum, d v s äldre stenålder påträffats i norra delen av Egebygatan i samband med schaktning för fjärrvärmeledning (Björkhager 2003). Stolphålet framkom strax norr om Backgatan, i direkt anslutning till den aktuella tomtmarken. Stolphålet är registrerat som RAÄ 260 och registrerades efter att länsstyrelsens yttrande upprättats. Terrängen i området sluttar ner mot Svartån i söder och sydost, och bedöms som ett potentiellt förhistoriskt boplatsläge.

Den näraliggande kända boplatsen (RAÄ 250) är belägen knappt 100 m söder om de planerade tomterna. Boplatsen påträffades vid en arkeologisk utredning år 1990, då ett 40-tal anläggningar framkom. Lämningarna utgjordes i huvudsak av gropar och sotiga mörkfärgningar och närheten till de resta stenarna (RAÄ 34) antydde en datering till järnålder (Stålbom 1990). Vid en antikvarisk kontroll i samband med schaktningar för ett nytt fjärrvärmenät konstaterades diffusa sotfärgningar sydväst om RAÄ 250. Sotfärgningarna kan möjligen ha ett samband med ovan nämnda boplats (Feldt 2004). Söder om det aktuella området finns hålvägar (RAÄ 83 och 238) samt två stensättningar och ett flatmarksgravfält (RAÄ 214 i Mjölby sn och RAÄ 76 i Högby sn). Hålvägarna representerar det äldre vägnät som lett fram till den medeltida kvarnbyn Mjölby och kanske ett tidigare vadställe över Svartån (Feldt 2004).

Figur 3. Undersökningsområdet mot sydöst. Foto Ann-Charlott Feldt, ÖLM.

1460800

1460900

6468300

6468300

6468200

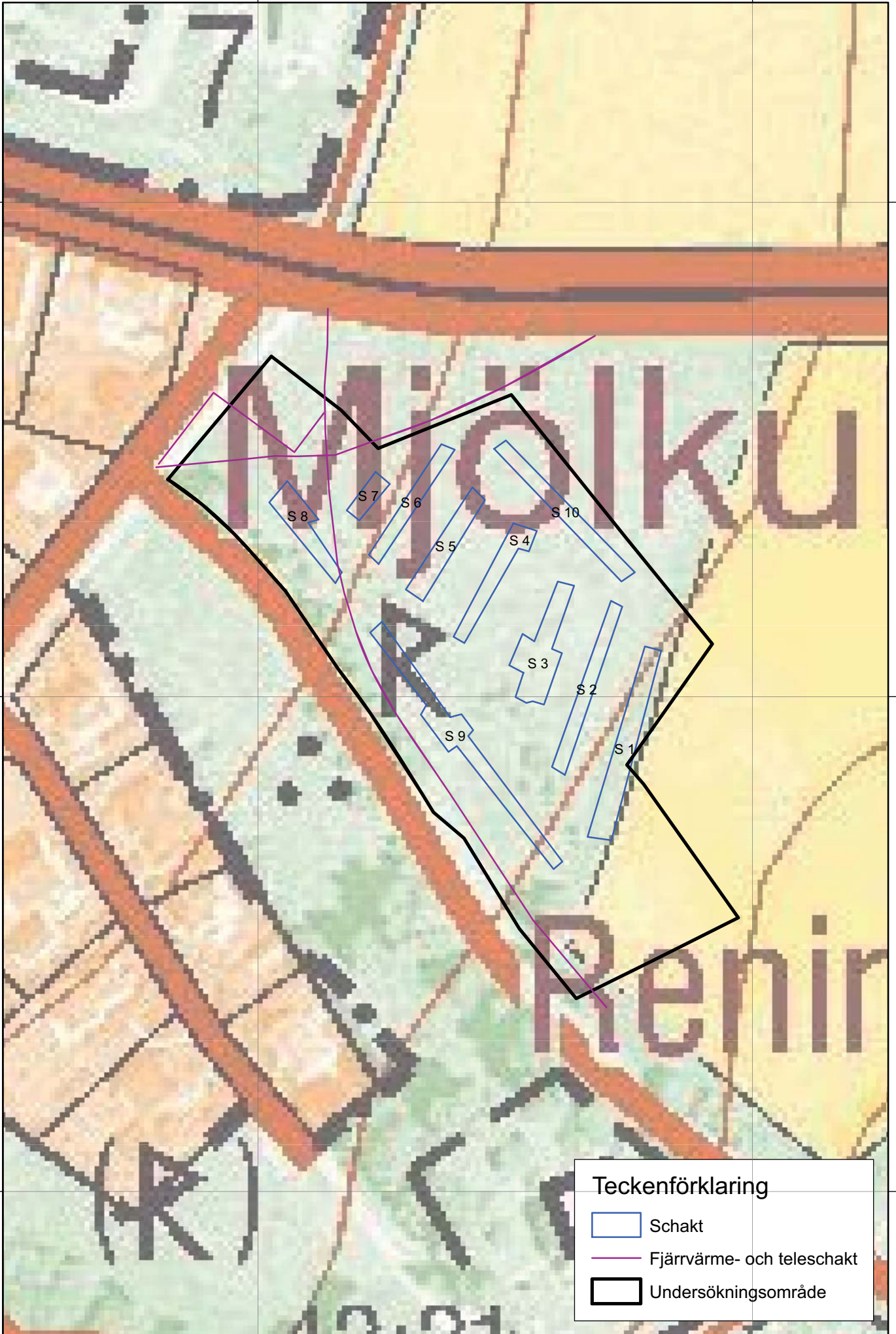
6468200

6468100

6468100

1460800

1460900

Teckenförklaring

- Schakt
- Fjärrvärme- och teleschakt
- Undersökningsområde

Syfte och frågeställningar

Syftet med den arkeologiska förundersökningen var att fastställa huruvida fast fornlämning eller fornlämningar ej synliga ovan mark skulle komma att beröras av det planerade arbetet. I syftet ingick att fastställa karaktär, datering och utbredning hos de påträffade lämningarna och även potential för eventuell vidare undersökning. I förundersökningens syfte ingick också att om möjligt finna samband med de redan kända fornlämningarna i närområdet.

Relevanta frågeställningar som blev aktuella gäller hur möjliga lämningar inom undersökningsområdet hörde samman med boplatser RAÄ 250 och gravgruppen RAÄ 34. De sistnämnda kan ges en vid datering till järnålder. Stolphålet RAÄ 260 som daterats till mesolitikum indikerade en äldre tidshorisont på platsen. Ytterligare en frågeställning gällde därför äldre bosättningar inom området.

Resultatet från förundersökningen ska ligga till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendet samt utgöra ett underlag för uppdragsgivarens planeringsarbete.

Metod och dokumentation

Den arkeologiska förundersökningen utfördes i form av en sökschaktsgrävning. Sökschakten kom att öppnas med maskin på utvalda ytor lämpliga ur fornlämningssynpunkt. Matjorden avlägsnades skiktvis ned till anläggningsnivå eller undergrund. Där anläggningar framkom framrensades dessa med handredskap. Där koncentrationer av anläggningar kom fram vidgades schakten för att om möjligt utröna konstruktioner så som hus. Ett urval av de påträffade anläggningarna undersöktes genom grävning för hand. Anläggningarna dokumenterades genom inmätning med DGPS och beskrivning samt där det ansågs vara motiverat ritning. Träkol för ¹⁴C-analys samlas

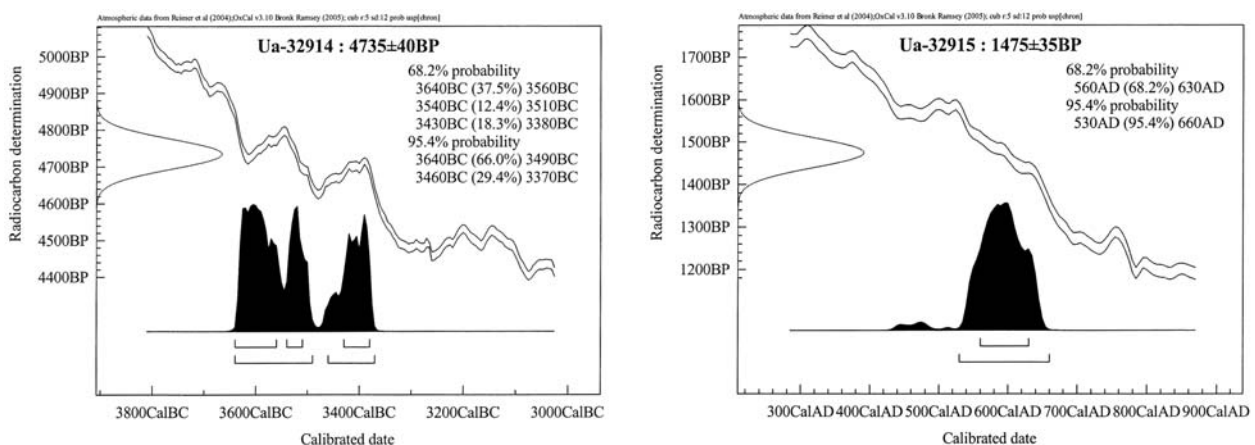
des in där det var möjligt. Kol från två anläggningar skickades på analys.

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Resultat och tolkning

Totalt öppnades tio schakt inom undersökningsområdet. Totalt framkom 24 anläggningar i form av 23 stolphål eller gropar samt en härdgrop. Flertalet av stolphålen hade en diameter under 0,30 m och bör därför räknas som störhål. Av dessa grävdes åtta stör- eller stolphål, en grop samt härdgropen för hand. I stolphålen och groparna kunde två olika typer av fyllningar skönjas. Den ena fyllningen bestod av brun sand medan den andra utgjordes av grå sand. Under fältarbetets gång var arbetshypotesen att de anläggningar som hade en fyllning av grå sand skulle utgöra en äldre fas och de anläggningar som hade en fyllning av brun sand skulle utgöra en yngre fas. Den bruna fyllningen var av matjordskaraktär medan den grå fyllningen var mer urlakad, en större del av anläggningarna med fyllning av grå sand var också sotiga.

Inga tydliga konstruktioner så som hus kunde utrönas bland anläggningarna. Det fanns dock koncentrationer av främst stör- och stolphål som kan utgöra spår av huskonstruktioner. Dessa koncentrationer fanns i schakt 2, 3, 8 och 9. Koncentrationerna i schakt 3, 8 och 9 utgjordes av anläggningar med fyllning av grå sand medan anläggningarna i schakt 2 hade fyllning av brun sand. Ett mindre stolphål/störhål (A9) undersöktes i schakt 3. Stolphålet daterades till tidigneolitikum, 3460-3370 BC (2 sigma, Ua-32914). Ytterligare tre stolphål (A7, A8 och A10) fanns i anslutning till det daterade stolphålet. Trots att schaktet vidgades framkom inga ytterligare anläggningar.

Figur 5. Kalibrerade ¹⁴C-dateringar från stolp-/störhålet A9 (Ua-32914) och härdgropen A16 (Ua-32915).

Ett större stenskott stolphål (A17) undersöktes i schakt 8. Det stenskodda stolphålet låg i anslutning till en undersökt härdgrop (A16) och en mörkfärgning (A18) som preliminärt kan tolkas som en ränna. A18 är dock inte grävd och tolkningen är därför högst osäker. A17 skulle, utifrån sin storlek och uppbyggnad, kunna utgöra takbärande stolpe i ett hus. Härdgropen, A16, undersöktes och kol från anläggningen har daterats till 530-660 AD (2 sigma, Ua-32915).

De mindre stör- och stolphålen kan utgöra del av hägnader men det går inte utesluta att dessa är del av hus eller hyddkonstruktioner. En hypotes är att de stör- eller stolphål med en fyllning av brun sand utgör hägnader från medel- eller efterreformatorisk tid medan de stör- eller stolphål med en fyllning av grå sand utgör hägnader eller andra konstruktioner från förhistorisk tid.

De lämningar som påträffats vid undersökningen ligger på samma höjdnivå som gravarna (RAÄ 34) och de lämningarna som framkom vid utredningen 1990 (RAÄ 250). Som ovan beskrivits så kan både RAÄ 34 och RAÄ 250 troligen härledas till järnåldern. Tillsammans med järnåldersdateringen som framkom vid den nu aktuella undersökningen går det därför att resonera kring ett mer sammanhängande boplatsoområde med tillhörande gravar från järnåldern.

Förutom järnålderslämningarna fanns lämningarna från stenålder i området. De två stenåldersdateringarna kommer båda från stolphål. En tidigneolitisk datering från denna förundersökning och en senmesolitisk från Björkhagers förundersökning 2001. Det är således ca 2000 år mellan dessa anläggningar och utifrån åldersbestämningarna bör de inte ha något direkt samband. Dessutom är båda dateringarna från kol i stolphålsfyllningarna och med tanke på de källkritiska aspekter detta medför är de därför inte helt tillförlitliga. Inga fynd av stenålderskaraktär påträffades. Det är därför inte möjligt dra några större slutsatser än att det förekommit aktivitet i området under stenålder.

Referenser

Tryckta källor

Björkhager V. 2003. *Öjarsliden och Egebygatan*. Mjölby socken. Mjölby stad och kommun. Östergötland. Rapport 29:2003. Östergötlands länsmuseum.

Feldt A-C. 2004. *Egebygatan. Fjärrvärme*. Mjölby socken. Mjölby kommun. Östergötlands län. Rapport 2004:9. Östergötlands länsmuseum.

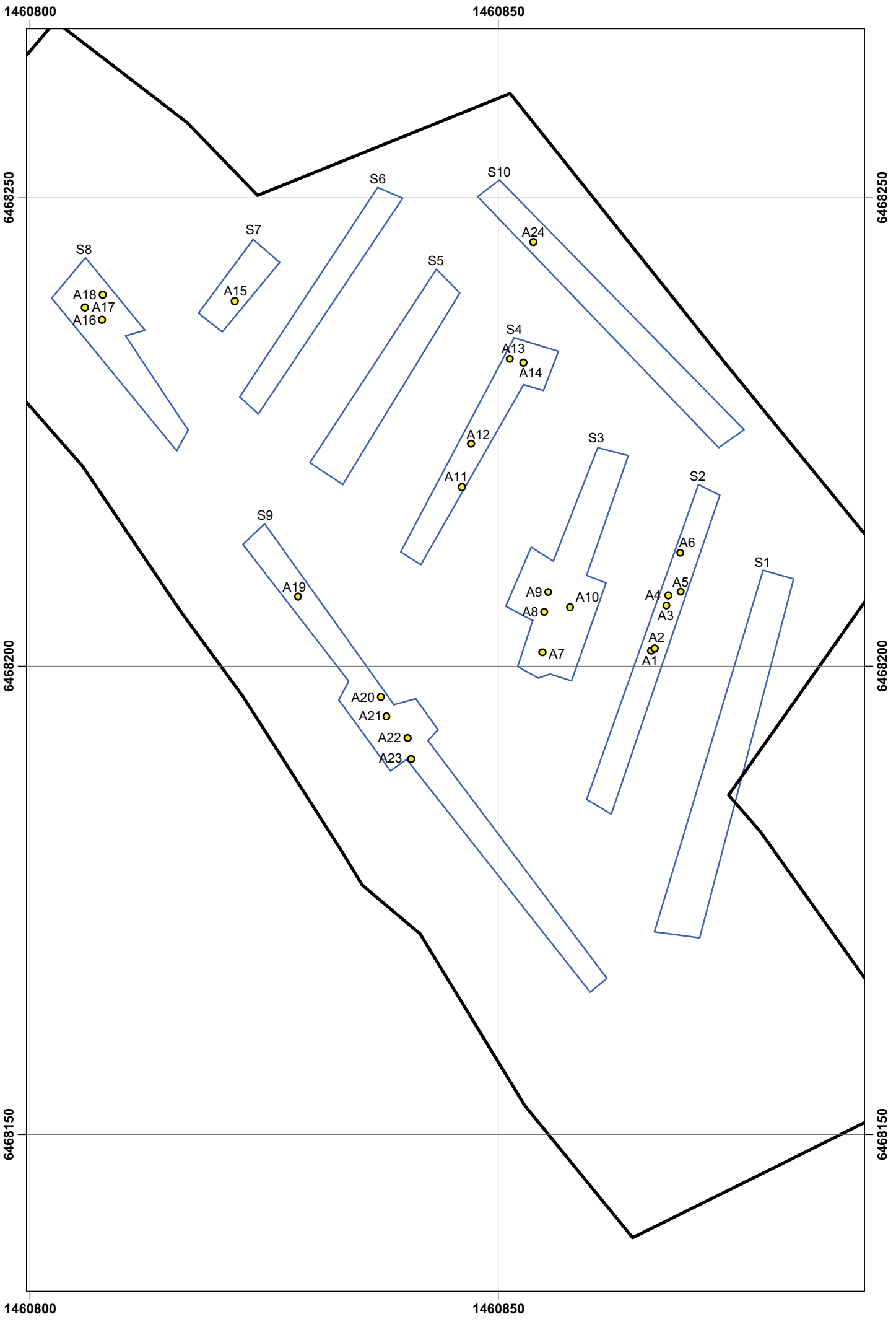
Stålbom U. 1990. *Intill fornlämning 34*. Egeby backe. Högby socken. Östergötland. Särskild utredning. Rapport. RAÄ.

Övriga källor

Informationssystemet om fornminnen (FMIS)

Toll A. 2005-08-17. Yttrande angående förfrågan om etablering av fyra tomter inom Egebybacke, Mjölby stad och kommun. Lst dnr 431-10679-05.

Figur 6 (nästa sida). Anläggningar inom förundersökningsområdet. Skala 1:500.

Tekniska uppgifter

Lokal	Egebybacke
Stad	Mjölby
Kommun	Mjölby
Län och landskap	Östergötland
Fornlämning	RAÄ 260
Ekonomiskt kartans blad	8F3c
Koordinater	X6468138-6468269, Y1460781-1460892
Koordinatsystem	RT 90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning
Länsstyrelsens handläggare	Annika Toll
Länsstyrelsens dnr	431-15555-05
Länsstyrelsens beslut	2005-12-30
ÖLM dnr	564/05
ÖLM projektnummer	530390
Uppdragsgivare	Mjölby kommun
Kostnadsansvarig	Mjölby kommun
Projektledare	Rickard Lindberg
Personal	Erika Räf och Ann-Charlott Feldt
Fältarbetstid	2006-05-10--12
Fynd	Nej
Foto	Digitalt
Analys	¹⁴ C, Ua-32914 och Ua-32915
Grafik	Rickard Lindberg
Renritning	Johan Levin
Grafisk form	Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2008:101 © Östergötlands länsmuseum

Bilaga 1. Schaktbeskrivningar

Schakt 1

Längd: 40 m
Bredd: 5 m
Djup: 0,25 m
Undergrund: Gul och rödbrun sand, fläckvis lerblandad sand
Övrigt: -

Schakt 2

Längd: 36 m
Bredd: 3 m
Djup: 0,30 m
Undergrund: Gul och rödbrun sand med enstaka mindre stenar <0,05 m
Övrigt: Sex anläggningar, A1, A2, A3, A4, A5 och A6

Schakt 3

Längd: 25 m
Bredd: 3-9 m
Djup: 0,30 m
Undergrund: Gul och rödbrun sand med enstaka mindre stenar <0,05 m och grus
Övrigt: Fyra anläggningar, A7, A8, A9 och A10

Schakt 4

Längd: 26 m
Bredd: 3-5,5 m
Djup: 0,30 m
Undergrund: Gul och rödbrun sand med enstaka mindre stenar <0,05 m och grus
Övrigt: Fyra anläggningar, A11, A12, A13 och A14

Schakt 5 och 6

Längd: 24-27,5 m
Bredd: 3-5 m
Djup: 0,30 m
Undergrund: Gul och rödbrun grusig sand
Övrigt: -

Schakt 7

Längd: 10 m
Bredd: 4 m
Djup: 0,30 m
Undergrund: Gul och rödbrun grusig sand
Övrigt: En anläggning, A15. Fynd av bränd lera i schaktet (ej tillvarataget)

Schakt 8

Längd: 21 m
Bredd: 2,5-5,5 m
Djup: 0,30 m
Undergrund: Gul och rödbrun grusig sand med sten <0,20 m
Övrigt: Tre anläggningar, A16, A17 och A18

Schakt 9

Längd: 61 m
Bredd: 3-7 m
Djup: 0,40 m i sydöst och 0,70 m i nordväst
Undergrund: Gul sand i öster och rödbrun grusig sand i väster
Övrigt: Fem anläggningar, A19, A20, A21, A22 och A23

Schakt 10

Längd: 37,5 m
Bredd: 3,5 m
Djup: 0,35 m
Undergrund: Gul sand i öster och gul grusig sand i väster
Övrigt: En anläggning, A24

Bilaga 2. Anläggningsbeskrivningar

A1

Form i plan: Närmast rund
Storlek i plan: 0,10 m i diam
Djup: Ej grävd
Fyllning: Brungrå sotig sand
Tolkning: Möjligt störhål
Övrigt: -

A2

Form i plan: Rund
Storlek i plan: 0,30 m
Djup: Ej grävd
Fyllning: Brungrå sand
Tolkning: Möjligt stolphål
Övrigt: -

A3

Form i plan: Rund
Storlek i plan: 0,30 m
Djup: Ej grävd
Fyllning: Brungrå sand
Tolkning: Möjligt stolphål
Övrigt: -

A4

Form i plan: Oval
Storlek i plan: 0,35x0,60 m
Djup: Ej grävd
Fyllning: Brungrå sand med enstaka kolbitar
Tolkning: Mörkfärgning
Övrigt: -

A5

Form i plan: Rund
Storlek i plan: 0,15 m i diam
Djup: 0,22 m
Fyllning: Brun sand
Tolkning: Störhål, möjligen recent
Övrigt: -

A5 störhål

1. Brun sand.
2. Rödbrun sand.

A6

Form i plan: Oval
Storlek i plan: 0,18x0,12 m
Djup: Ej grävd
Fyllning: Brun sand
Tolkning: Möjligt störhål
Övrigt: -

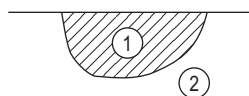
A7

Form i plan: Rund
Storlek i plan: 0,30 m i diam
Djup: Ej grävd
Fyllning: Grå grusig sand
Tolkning: Möjligt stolphål
Övrigt: -

A8

Form i plan: Rund
Storlek i plan: 0,30 m i diam
Djup: 0,18 m
Fyllning: Grå grusig sand
Tolkning: Stolphål
Övrigt: -

A8

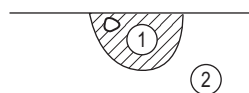

1. Grå sand med grus.
2. Rödbrun sand.

A9

Form i plan: Rund
Storlek i plan: 0,20 m i diam
Djup: 0,15 m
Fyllning: Grå sotig sand med enstaka bitar kol
Tolkning: Stör- eller stolphål
Övrigt: Kolprov Ua-32914 (bilaga 3)

A9 stolphål

1. Sotig, grå sand med enstaka kol.
2. Rödbrun sand.

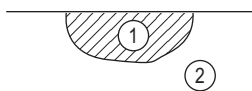
A10

Form i plan: Rund
Storlek i plan: 0,25 m i diam
Djup: Ej grävd
Fyllning: Grå grusig sand
Tolkning: Möjligt stör- eller stolphål
Övrigt: -

A11

Form i plan: Oval
Storlek i plan: 0,70x0,35 m
Djup: 0,14 m
Fyllning: Brun sand
Tolkning: Grop
Övrigt: -

A11

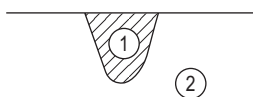

1. Brun sand.
2. Rödbrun sand.

A12

Form i plan: Rund
Storlek i plan: 0,35 m i diam
Djup: Ej grävd
Fyllning: Grå sand
Tolkning: Möjligt stolphål
Övrigt: -

A12 stolphål

1. Grå sand.
2. Rödbrun sand.

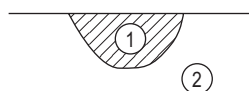
A13

Form i plan: Oregelbundet rund
Storlek i plan: 0,25x0,18 m
Djup: 0,18 m
Fyllning: Grå sotig sand med kol
Tolkning: Stör- eller stolphål
Övrigt: -

A14

Form i plan: Rund
Storlek i plan: 0,30 m i diam
Djup: 0,14 m
Fyllning: Gråbrun sand
Tolkning: Stolphål
Övrigt: -

A14

1. Gråbrun sand.
2. Rödbrun sand.

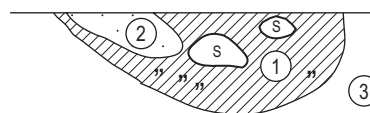
A15

Form i plan: Närmast rund
Storlek i plan: 0,30x0,40 m
Djup: Ej grävd
Fyllning: Grå sotig sand med mindre sten <0,05 m stora
Tolkning: Mörkfärgning
Övrigt: -

A16

Form i plan: Oval
Storlek i plan: 0,70x0,85 m
Djup: 0,28 m
Fyllning: Grå och brun sotig sand med kol och enstaka stenar <0,20 m stora
Tolkning: Härdgrop
Övrigt: Ingen skärvig sten i anläggningen.
Kolprov Ua-32915 (bilaga 3)

A16 härd

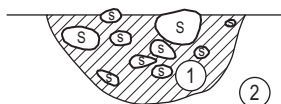

1. Sotig grå och brun sand med kol och enstaka stenar >0,20m.
2. Störning. Rödbrun sand.
3. Rödbrun sand.

A17

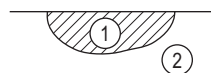
Form i plan: Rund
Storlek i plan: 0,50 m i diam
Djup: 0,33 m
Fyllning: Grå sand med sten 0,10-0,05 m stora
Tolkning: Stenskott stolphål
Övrigt: -

A17 stenskott stolphål

A18

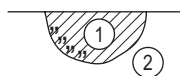
Form i plan: Oval
Storlek i plan: 0,40x1,20 m
Djup: Ej grävd
Fyllning: Grå något sotig sand
Tolkning: Mörkfärgning
Övrigt: -

A19

Form i plan: Rund
Storlek i plan: 0,25 m i diam
Djup: 0,14 m
Fyllning: Brun sand
Tolkning: Stör- eller stolphål
Övrigt: -

A19

A20

Form i plan: Rund
Storlek i plan: 0,50 m i diam
Djup: Ej grävd
Fyllning: Grå sand
Tolkning: Möjligt stolphål
Övrigt: -

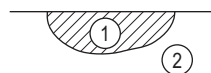
A21

Form i plan: Närmast rund
Storlek i plan: 0,60x0,70 m
Djup: Ej grävd
Fyllning: Grå sand
Tolkning: Mörkfärgning
Övrigt: -

A22

Form i plan: Rund
Storlek i plan: 0,35 m i diam
Djup: 0,11 m
Fyllning: Grå sand
Tolkning: Stolphål
Övrigt: -

A 22 stolphål

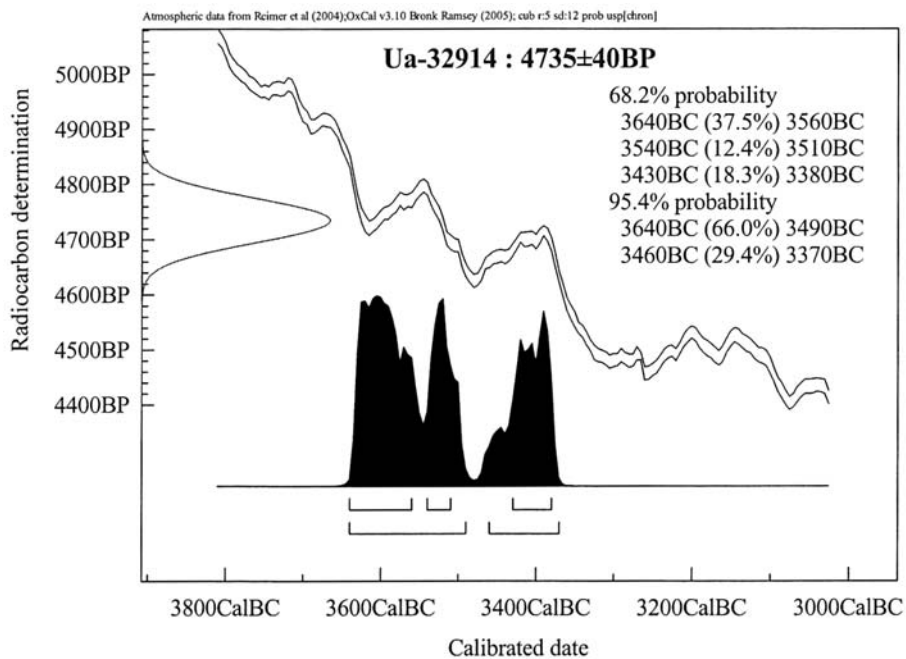
A23

Form i plan: Rund
Storlek i plan: 0,40 m i diam
Djup: Ej grävd
Fyllning: Grå sand
Tolkning: Möjligt stolphål
Övrigt: -

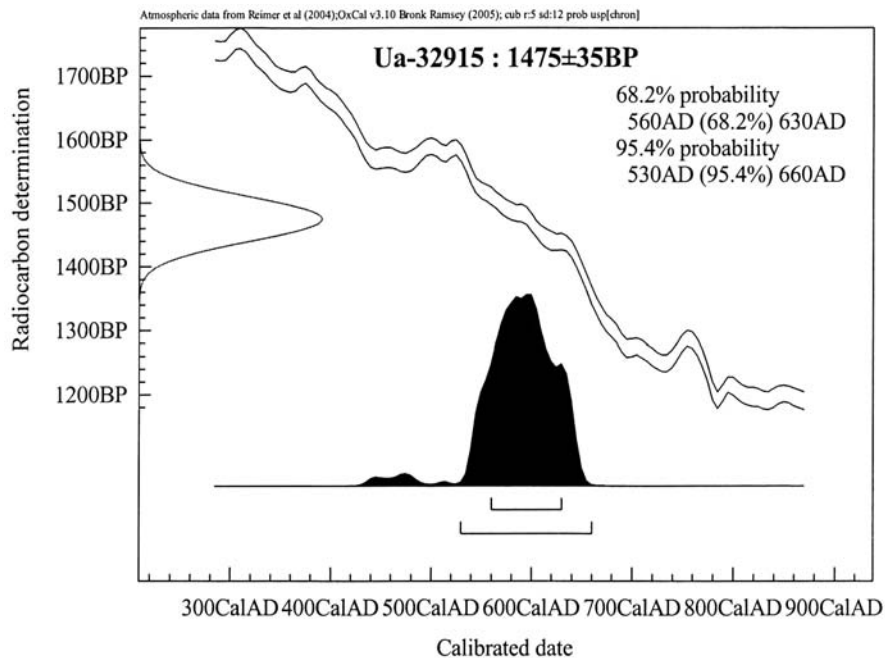
A24

Form i plan: Rund
Storlek i plan: 0,50 m i diam
Djup: Ej grävd
Fyllning: Grå sotig sand
Tolkning: Möjligt stolphål
Övrigt: -

Bilaga 3. Kalibrerade ¹⁴C-kurvor

Kalibrerad ¹⁴C-datering från stolp-/störhålet A9 (Ua-32914).

Kalibrerad ¹⁴C-datering från härdgropen A16 (Ua-32915).

I maj 2006 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk förundersökning vid Egebybacke, Mjölby stad och kommun. Inom undersökningsytan var sedan tidigare en boplatzlämning känd (RAÄ 260) och ytterligare en boplatz (RAÄ 250) är belägen knappt 100 m söder om exploateringsområdet. Strax öster om undersökningsytan finns en gravgrupp bestående av tre resta stenar (RAÄ 34). Vid förundersökningen framkom ytterligare boplatzlämningar i form av stolphål, härdar och gropar inom ett ca 100 x 60 m stort område (NV-SÖ). Totalt framkom 23 stolphål och gropar samt en härd. Vid förundersökningen undersöktes nio stolphål och en härd. Inga gravar påträffades inom området.